

la ellerinde tutmuşlardır. Önemli kararlar divanda alınır. O dönemde kara kuvvetleri 400 yeniçeri, 100 Arnavut, 600 Arap, 200-300 kadar başka dinlerden olup ihtidâ etmiş kimselerle birlikte 2000 kişiden ibaretti.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 13186, 14059; BA, HH, nr. 22457.B, 22457.C, 22553.B, 22553.C; D. Badia y Leblich, *Voyages d'Ali Bey*, Paris 1814, II, tür.yer.; L. M. Worthley Montague, *Narrative of a Ten Years Residence at Tripoli*, Londres 1816; Ebû Abdullah Muhammed b. Galbûn, *et-Tezkâr fi men meleke Tarâblus ve men kâne bihâ mine'l-ahyâr*, Paris Bibliothèque Nationale, Mss., nr. 1889; Ahmed b. Hüseyin en-Nâib, *el-Menhelû'l-'azb fi târihi Tarâblusû'l-'garb*, İstanbul 1317, tür.yer.; Hasan Saffi, *Trablusgarp Tarihi*, İstanbul 1328, s. 53-84; Mehmed Nuri - Mahmud Naci, *Trablusgarp*, İstanbul 1330, s. 88, 139-149; J. Serres, *La politique turque en Afrique du nord sous la monarchie de Juillet*, Paris 1925, s. 88-125; P. C. Bergna, *Tripoli dal 1510 al 1850*, Tripoli 1925; a.mlf., "I Karamanlı", *Libia*, III (1953), s. 5-59; C. Féraud, *Annales tripolitaines* (ed. A. Bernard), Tunis-Paris 1927, s. 305-372; A. Samih İter, *Şimâli Afrika'da Türkler*, İstanbul 1936, II, 229-244; R. Mantran, "Le statut de l'Algérie, de la Tunisie et de la Tripolitaine dans l'Empire ottoman", *Atti del I. Congresso internazionale di studi nord-africani*, Cagliari 1965, s. 205-216; a.mlf., "Karamanlı", *EP* (Fr.), IV, 641-643; E. Rossi, *Storia di Tripoli e della Tripolitania della Conquista araba al 1911*, Rome 1968; M. Abdülkerim el-Vâfi, *Yüsûf Bâşâ el-Karamanlı ve'l-hamletü'l-Fransiyye 'alâ Mısır*, Trablus 1984, tür.yer.; A. Martel, *La Libye (1835-1990)*, Paris 1991, s. 31-45; E. P. de Reynaud, "La régence de Tripoli", *RDM*, XII (1855), s. 5-48; G. Médina, "Les Karamanli de Tripolitaine et l'occupation temporaire de Tripoli par Ali Boulgour", *RT*, sy. 61 (1907), s. 21-32; N. Slousch, "La Tripolitaine sous la domination de Karamanli", *RMM*, VI (1908), s. 58-84, 211-232, 433-453; R. Vadala, "Essai sur l'histoire des Karamanli, pachas de Tripolitaine de 1714 à 1835", *Revue de l'histoire des colonies françaises*, VII (1919), s. 177-288; E. de Agostini, "Una spedizione americana in Cirenaica nel 1805", *Rivista delle Colonie Italiane*, II (1928), s. 721-732; İsmail Kemalî, "Documenti inediti sulla caduta dei Karamanli", a.e., IV (1930), s. 1-24, 178-216; R. Micacchi, "I rapporti tra il regno di Francia e la Reggenza di Tripoli di Barberia nella prima metà del sec. XVIII", a.e., VIII (1934), s. 65-81, 159-182, 247-276; M. Fuad Ezgü, "Karamanlı", *İA*, VI, 311-316.

ROBERT MANTRAN

KARAMANLI NİZÂMÎ

XV. yüzyıl divan şairi.

839-844 (1435-1440) yılları arasında Karaman Beyliği sınırları içinde bulunan Konya'da doğdu (İpekten, *Karamanlı Nizâmî*, s. 15, 23). Konya'nın vâiz ve müder-

rislerinden Molla Veliyyüddin Efendi'nin oğludur. İlk eğitimi babasından aldı; ardından bir süre İran'da bulundu; edebî bilgileri ve Farsça'yı öğrendikten sonra Konya'ya döndü. Karaman Beyliği'nin yöneticilerinden İbrâhim, Pîr Ahmed ve Kasım beylere sunduğu kasidelerden dönüşünün 868'den (1464) birkaç yıl önceye rastladığı tahmin edilmektedir. Ayrıca Kasım Bey'e takdim ettiği kasideden Osmanlılar'ın Karaman Beyliği'ne son vermesinden önce rahat bir hayat sürdüğü, fakat daha sonra sıkıntı içine düştüğü anlaşılmaktadır.

Karaman Beyliği'nin ortadan kalkmasının ardından Sadrazam Mahmud Paşa ile tanışan Nizâmî, paşanın Fâtih Sultan Mehmed'e kendisinden övgü ile söz etmesi ve Fâtih'in de âlim ve sanatçıları İstanbul'da toplamak düşüncesi sebebiyle İstanbul'a davet edildi. Yola çıkmadan önce hükümdar için "nergis" redifli bir kaside yazdı. Bazı tezkirelerde yine aynı maksatla Ahmed Paşa'nın "kasr, la'l ve güneş" redifli kasidelerine nazireler yaptığı belirtilmekteyse de (Latîfî, s. 338; *Künhü'l-lahbâr'ın Tezkire Kısım*, s. 146) bunlardan sadece ilki divanında bulunmakta olup o da Fâtih için yazılmamıştır. İstanbul'a gitmek üzere yola çıkan şair yolculuk esnasında vefat etti. Sehî Bey onun Konya'da öldüğünü söylerse de (*Tezkire*, s. 194) diğer kaynaklarda bu bilgi yer almamaktadır. Vefat tarihi bilinmeyen şairin 874-878 (1469-1473) yılları arasında öldüğü tahmin edilmektedir. Kısa süren ömrünün büyük bir kısmı Karaman Beyliği'nin istilâlarla geçen çalkantılı dönemine rastlayan Nizâmî'nin çok daha genç yaşta öldüğü ileri sürülürse de yazdığı şiirler tahsil ve seyahatleri göz önünde bulundurularak otuz-otuz beş yaşlarında vefat ettiği söylenebilir (İpekten, *Karamanlı Nizâmî*, s. 21-23).

Nizâmî, çağdaşı diğer şairler gibi başta Hâfız-ı Şîrâzî olmak üzere İran şairlerinden etkilenmiştir. Türk şairlerinden de Ahmed Paşa ile Şeyhî'yi kendine örnek aldığı nazirelerinden anlaşılmaktadır. Edebiyat tarihçileri de Nizâmî'nin şiirini Ahmed Paşa'nın şiirine çok yakın görürler (Fâik Reşad, I, 151; Köprülüzâde Mehmed Fuad - Şehâbeddin Süleyman, I, 212). Bunda Ahmed Paşa'nın şiirlerine nazire yazmasının etkisi olmalıdır.

XV ve XVI. yüzyıl şiir mecmualarında bir hayli şiirine rastlanması Nizâmî'nin sevilen ve okunan bir şair olduğunu gösterir.

Bunda canlı ve âhenkli bir üslûba sahip olmasının da etkisi vardır. Sehî Bey onun yetenekli bir şair, şiirlerinin selis ve gazellerinin nefis olduğunu söylerken (*Tezkire*, s. 194) Latîfî gazellerini Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın gazellerinden üstün tutar (*Tezkire*, s. 337-338). Mecdî, Ahmed Paşa ile Nizâmî'nin şiir meydanında birbirinden geri kalmadıklarını, ancak Nizâmî'nin "serikât-ı şîriyye vadisine uğramayıp kimsenin mânasını almadığını" belirtir (*Şekâik Tercümesi*, s. 227). Âşık Çelebi ise onun döneminde herkesçe takdir edilen bir şair olduğunu söyler (*Meşâirü's-suarâ*, vr. 136^a).

Üç dilde şiir yazdığı belirtilen Nizâmî'nin (Sehî Bey, s. 194; Mecdî, s. 227) Arapça şiirleri günümüze ulaşmamışsa da Türkçe şiirlerinde Arapça mısra ve beyitlere rastlanır. Divanında Farsça beyit ve mısralar yanında müstakil Farsça şiirler de bulunmaktadır. Nizâmî'nin Türkçe mürettep divanında on bir kaside, 124 gazel ve toplam on dört adet murabba, muhammes, kıta ve müfred yer almaktadır. Ayrıca tahmîs ve rubâileriyle on altı Farsça gazeli vardır.

Şiirlerinin yaklaşık üçte biri nazîre olan Nizâmî'nin bu konudaki ustalığı edebiyat tarihçilerince de kabul edilir. İshak Çelebi, Kemalpaşazâde, Bâkî, Nihânî gibi şairlerin de onun gazellerine nazireler yazdığı görülmektedir. Hâfız-ı Şîrâzî'nin bazı gazellerini tahmîs ettiği kaynaklarda belirtilmekteyse de (Mecdî, s. 227; *Osmanlı Müellifleri*, II, 434) divanında bu tahmîslerden sadece biri mevcuttur.

Nizâmî kasidelerine nisbetle gazellerinde daha sade bir dil kullanmıştır. Şiirleri anlam ve fikir açısından pek zengin olmasa da özellikle sevgili ve onun güzellikle ilgili benzetmeler renkli, yeni tasavvurlara açık, bazan da orijinaldir. Tasavvufi unsurların çok az yer aldığı şiirlerinde geçen tarihî ve efsanevî şahsiyetlerin hemen tamamı İran edebiyatında görülen kişilerdir. Nitekim divanında adını andığı altı şairden yalnızca biri Türk'tür.

Nizâmî divanının tenkitli neşri Halûk İpekten tarafından gerçekleştirilmiştir (bk. bibl.). Bu tenkitli metin esas alınarak şiirlerinin tahliline dayalı bir doktora tezi hazırlanmış (Baysal Kersu, *Nizâmî Divanı'nda Sevgilide Güzellik Unsurları*, 1992, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır (Rezzan Somunkıran, *Karamanlı Nizâmî Divanı'nın Tahlili*, 1995, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 194-195; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-suarâ*, vr. 136^{a-b}; Latîfî, *Tezkire*, s. 337-339; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 226-227; Beyânî, *Tezkire* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1997, s. 295-296; *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kismü* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 146-147; Kinalızâde, *Tezkire*, II, 993-996; Riyâzî, *Riyâzü's-suarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 141^a; *Osmanlı Müellifleri*, II, 434; Fâik Reşad, *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*, İstanbul 1913, I, 150-154; Köprülüzâde Mehmed Fuad – Şehâbeddin Süleyman, *Yeni Osmanlı Târîh-i Edebiyyâtı*, İstanbul 1332, I, 211-213; Haluk İpekten, *Karamanlı Nizâmî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı*, Ankara 1974, s. 15-55; ayrıca bk. tür.yer.; a.mlf., “Karamanlı Nizâmî”, *TM*, XIII (1958), s. 63-78; Mustafa Kutlu, “Nizâmî” (Karamanlı), *TDEA*, VII, 73-74.

A. AZMÎ BİLGİN

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1932-1973)

Kıpçak Türkçesi uzmanı ve yazar.

31 Mayıs 1932'de İstanbul'un Küçükpazar semtinde doğdu. Babası Karamanoğulları'ndan Ahmed Tefvik Bey, annesi Fatma Hikmet Hanım'dır. Süleymaniye Mimar Sinan İlkokulu'ndan sonra İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1954'te mezun oldu. Aynı yıl Eski Türk Filolojisi Kürsüsü'nde Reşit Rahmeti Arat'ın asistanı olarak görevine başladı. *Kıpçak Türkçesi Üzerine Bir Gramer Denemesi* adlı çalışmasıyla doktor (1959), Seyf-i Sarâyî'nin *Gülîstan Tercümesi*'nin metin ve indeksini hazırlayarak doçent oldu (1968).

1960-1962 yıllarında Alman Akademik Mübâdele Teşkilâtı'nın (DAAD) bursuyla Hamburg Üniversitesi'nde Annemarie von Gabain, Bertold Spuler ve O. Pritsak'ın derslerini ve şarkiyat seminerlerini takip eden Karamanlioğlu, aynı kurumun araştırma bursuyla 1968'de de üç ay süreyle Almanya'da bulundu. 1972'de Viyana'da

yapılan Milletlerarası Altayistik Toplantısı'na (PIAC) katıldı. Yakalandığı böbrek hastalığına rağmen Türk dilinin meseleleri üzerinde çalışmayı sürdüren ve çok sıkıntılı anlarında bile derslerini bırakmayan Karamanlioğlu 17 Ocak 1973'te öldü. Kabri Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı'ndadır.

Kıpçak Türkçesi üzerinde yaptığı lisans, doktora ve doçentlik çalışmalarıyla tanınan Karamanlioğlu'nun dilin çeşitli problemleri ve Türk kültürüyle ilgili makaleleri *İslâm Ansiklopedisi*, *Türkiyat Mecmuası*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Türk Dili*, *Türk Kültürü*, *Türk Yurdu*, *Bilgi ve Ortam* mecmualarında yayımlanmıştır (bibliyografyası için bk. Sertkaya, XXII [1977], s. 5-12).

Eserleri. 1. *Türkçe Nereden Geliyor Nereye Gidiyor?* (İstanbul 1972; daha sonraki yıllarda *Türk Dili* adıyla birkaç defa basılmıştır). Cumhuriyet gazetesinin açtığı “Dil sahasında yazılan en iyi eser” konulu Yunus Nadi yarışmasında birincilik alan eserde Türkçe'nin bağlı bulunduğu dil ailesi ve menşeinin ele alındığı kısa bir girişten sonra “Türk Dilinin Eski ve Yeni Çağları”, “Türk Dilinin Bugünkü Lehçe ve Şiveleri”, “Eski Türkçe”, “Orta Türkçe”, “Yeni Türkçe”, “Çağdaş (Modern) Türkçe” başlıklı bölümlerle sonuç kısmı ve konuyla ilgili yayınlar yer almaktadır. Eser uzun yıllar sahasında bir boşluğu doldurmuş ve çeşitli seviyelerdeki insanların yararlandığı bir kitap olmuştur. **2. *Seyf-i Sarâyî, Gülîstan Tercümesi*** (*Kitâb Gülîstân bi't-Türkî*; İstanbul 1978; müellifin “Seyf-i Sarâyî'nin Gülîstan Tercümesi'nin Dil Hususiyetleri”, *TM*, XV [1968], s. 75-126 adlı makalesi ve tıpkıbasım ilâvesiyle 2. baskısı, Ankara 1989). “Eser ve Dili”, “Seyf-i Sarâyî'nin *Gülîstan Tercümesi*'nin Dil Hususiyetleri”, “Metin”, “Dizin” ve “Tıpkıbasım” bölümlerinden oluşmaktadır. **3. *Kıpçak Türkçesi Grameri*** (Ankara 1994). Karamanlioğlu'nun, Kıpçak Türkçesi kaynaklarından *Muînü'l-mürîd* üzerine hazırladığı henüz yayımlanmamış bir çalışması daha vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Faruk K. Timurtaş, “Genç Bir Dilci Kaybettik”, *Tercüman*, İstanbul 26 Ocak 1973; Osman Fikri Sertkaya, “Ali Fehmi Karamanlioğlu (31.V.1932 – 17.I.1973)”, *TDED*, XXII (1977), s. 1-12; Mustafa Kutlu, “Ali Fehmi Karamanlioğlu”, *TDEA*, V, 184.

MUHAMMET YELTEN

KARAMANOĞLU MEHMED BEY

(bk. MEHMED BEY, Karamanoğlu).

KARAMANOĞULLARI

1256-1474 yılları arasında
Niğde, Karaman, Konya, İç İl, Taşili
ve Alanya yörelerinde hüküm süren
hânedan ve beylik.

Yazıcıoğlu Ali'ye göre Karamanoğulları Oğuzlar'ın Afşar boyuna mensuptur. Hânedanının dayandığı başlıca oymaklar Turgutlu, Bayburtlu, Oğuzhanlı, Hoca Yunuslu, Hocantılı, Bozkırlı, Bozdoğan, Bulgarlı, İğdir, Beydili ve Yuvalılar idi. Bunlardan özellikle Turgutlular Karaman Beyliği'nin tarihinde önemli rol oynamıştır. Devletin beylerbeylik mevkii genellikle bu oymağın elinde olmuştur. Turgutlu oymağından Pîr Hüseyin Bey'in Konya ve dolaylarında birçok sosyal tesis yaptırdığı bilinmektedir. Ereğli'nin güneyi ile Karaman'ın doğusunda yaşayan Bayburtlular Bayburt Bey'e mensuptu. II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim döneminde bu civarda Bayburt adında bir kaza vardı. Kalabalık bir oymak olan Oğuzhanlılar Anamur ve Selinti'de (Gazipaşa) oturuyorlardı. Hoca Yunuslular'ın Gülnar dolaylarında, adını muhtemelen Türkistan'ın Hucend şehrinde alan Hocantılı oymağının Turgut kazasının doğusunda yaşadığı, Göksu üzerinde Hocantılı adında bir köprü, bunun yanında bir köy, türbe, Alahan civarında zâviye ve Mut'ta aynı adla bir türbe bulunduğu bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim döneminde Eski İl kazasında yaşayan oymaklar arasında 172 vergi nüfuslu Hocantılı oymağı da vardı. Adını bir beyden alan Bozkırlı oymağı Taşlık Silifke'de yaşıyordu. Kalabalık olduğundan oymağın bir kısmı Koçhisar taraflarına göç etmiştir. Silifke yöresinde yaşayan Bozdoğan oymağı da kalabalık olup II. Bayezid zamanında Koçhisar ve dolaylarında bulunuyordu. XIX. yüzyılın ilk yarısında Melemenci (Menemenci), Karahacılı ve diğer obalarla birlikte Çukurova'ya göç eden Bozdoğan oymağı bu yöreyi yurt edinmiş, Yavuz Sultan Selim'e karşı mücadele eden Şehzade Ahmed'i desteklemiştir. Bulgar, Toroslar'ın güneyine düşen sarp ve yüksek bölgenin adıdır. Kış mevsiminde bu dağın civarındaki alçak yerlerde oturan ve yazın bu dağa çıkan Türk topluluğu Bulgarlı adıyla bilinir. Karamanlılar devrinde Bulgarlılar'dan Yahşihan ve oğlu Aydın'ın adı geçmektedir. Öteki oymaklardan İğdirler'in Mut ve Gülnar'da, Beydili'ye mensup bir kolun Gülnar'da, Yuvalılar'ın Anamur'da ve Şamlılar'ın Taşlık Silifke'de yaşadıkları bilinmektedir. XIV. yüzyılın ikinci

Ali Fehmi
Karamanlioğlu